

УДК 342.12

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ КОНЦЕПЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИРОДНО-ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПРОТИДІЇ ТЕХНОГЕННОМУ ТЕРОРИЗМУ

Павлов Д.М., к. ю. н.,
доцент, доцент кафедри економіко-правових дисциплін
Національна академія внутрішніх справ

У статті розглядаються питання удосконалення механізму довгострокового стратегічного планування у сфері забезпечення природно-техногенної безпеки та протидії техногенному тероризму за рахунок прийняття нормативних програмних документів, аналізується ієрархія цих документів. На основі аналізу доктринальних та експертних підходів формулюється позиція щодо необхідності розвитку законодавства про стратегічне планування та доводиться теза про доцільність реформування механізму забезпечення природно-техногенної безпеки та протидії техногенному тероризму на основі відповідної концепції, пропонується її структура та визначається зміст.

Ключові слова: цивільний захист, природна безпека, техногенна безпека, техногенний тероризм, доктрина, стратегія, програма, концепція, план.

В статье рассматриваются вопросы совершенствования механизма долгосрочного стратегического планирования в сфере обеспечения природно-техногенной безопасности и противодействия техногенному терроризму за счет принятия нормативных программных документов, анализируется иерархия этих документов. На основе анализа доктринальных и экспертных подходов формулируется позиция о необходимости развития законодательства о стратегическом планировании и доказывается тезис о целесообразности реформирования механизма обеспечения природно-техногенной безопасности и противодействия техногенному терроризму на основе соответствующей концепции, предлагается ее структура и определяется содержание.

Ключевые слова: гражданская защита, природная безопасность, техногенная безопасность, техногенной терроризм, доктрина, стратегия, программа, концепция, план.

Pavlov D.M. THE DEFINITION AND CONTENT CONCEPTS PROVIDE NATURAL AND TECHNICAL SECURITY AND COMBATING TERRORISM TECHNOGENIC

The article deals with the improvement of the mechanism of long-term strategic planning in the field of natural and technogenic technogenic security and combating terrorism through the adoption of normative policy documents, analyzes the hierarchy of these documents. The analysis and expert doctrinal approaches formulated position on the need to develop legislation on strategic planning and the thesis has advisability of reforming the mechanism to ensure environmental and technical security and combating terrorism technogenic based on appropriate Concepts invited determined its structure and content.

Key words: civil defenses, natural security, technological security, technogenic terrorism, doctrine, strategy, program, concept, plan.

Постановка проблеми. Важко не погодитись із тим, що в новітній період історії України було багато успішності з боку представників політики та влади із питань забезпечення національної безпеки й оборони, реформування Збройних Сил України та безпекового сектору в цілому. Задекларована нейтральність України не сприймалася світовою спільнотою через невідповідність встановленим вимогам, оскільки на території України була дислокована воєнна база іноземної держави. Позаблоковий статус нашої країни теж серйозно не сприймався через регулярну військову допомогу, продаж озброєння та військової техніки іншим державам, участь наших воєнних підрозділів в операціях Воєнно-політичного альянсу та ОБСЄ, законодавчо закріплене бажання вступу до НАТО. Без'ядерний статус спрочував з ефективністю до навіпаки, суттєво підірвавши воєнну безпеку України, понизивши її геостратегічний статус, позбавивши міжнародних нормативно-правових безпекових гарантій. За період від приєднання України в односторонньому, добровільному порядку до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї в 1994 році відбулись істотні трансфор-

мації в геополітичній ситуації, зріс потенціал напруження в міжнародних відносинах, змінились і сформувались інші центри впливу, з'явилися нові виклики та загрози міжнародній безпеці (міжнародний тероризм, небезпека розповсюдження зброї масового ураження, кіберзлочинність), зріс вакуум безпеки, особливо в країнах-одинаках, що не приєдналися ні до НАТО, ні до Організація договору про колективну безпеку. Навколо України формувався потенціал дестабілізації, що загрожував і європейській безпеці [1, с. 6–9]. Усі ці стратегічні помилки у сфері національної безпеки й призвели до недостатньої готовності сектора безпеки та оборони України в 2014 році до адекватного реагування на зовнішню військову агресію так званого «гібридного характеру», каталізовану економічним та інформаційним тиском, а також численними актами тероризму, у тому числі техногенного. Відповідно, виникла нагальна потреба ревізії нормативно-правової бази безпекового сектору України, відпрацювання єдиних підходів до визначення завдань та принципів сектору безпеки країни, методології оцінки його стану й відповідність сучасним загрозам. Узгоджен-

ня потребують наявні стратегії, концепції, доктрини, державні програми України з питань безпеки й оборони. Окремі програмні документи в пріоритетних сферах національної безпеки мають бути розроблені з нуля з урахуванням принципової зміни характеру викликів та загроз. Серед цих документів одним із базових має стати Концепція забезпечення природно-техногенної безпеки та протидії техногенному тероризму.

Ступінь розробленості проблеми. Дослідженню проблематики правового регулювання забезпечення природно-техногенної безпеки увагу приділяли такі вітчизняні науковці, як Ю.Ю. Азаров, А.В. Басов, А.І. Берлач, С.С. Засулько, В.К. Колпаков, С.Ф. Константинов, О.В. Копан, С.О. Кузніченко, О.В. Кузьменко, О.П. Рябченко, Л.А. Жукова, О.О. Труш, А.Г. Чубенко та інші. Проте питанням методології формування концептуального документу у сфері забезпечення природно-техногенної безпеки з позицій правничої науки, аналізу його структури та місця в системі стратегічних планових актів у сфері національної безпеки дослідниками-правниками приділено недостатньо уваги.

Мета статті є теоретико-правовий аналіз питань концептуальних засад формування нової моделі забезпечення природно-техногенної безпеки та протидії техногенному тероризму в Україні, розробка на цій основі проекту відповідної концепції з метою її нормативного закріплення.

Виклад основного матеріалу. Значною мірою складнощі в прийнятті та практичній реалізації різноманітних концепцій, стратегій, доктрин тощо обумовлено відсутністю усталеної системи ієрархії керівних документів державної політики та неусвідомленням відмінності від інших нормативно-правових актів. Нерозв'язаність цієї проблеми призводить до нестабільної та незбалансованої державної політики, зменшує ефективність державно-управлінського впливу як у сфері природно-техногенної безпеки та цивільного захисту, так і в політиці в цілому.

Доктрини, концепції, основні засади, стратегії, програми, проекти та плани – документи, що сукупно складають картину перспективного бачення розвитку країни, ресурсів, необхідних для його досягнення, політики, спрямованої на отримання й використання цих ресурсів, та обумовлюють напрями діяльності органів державної влади. Саме такі документи мають складати основу стратегічного планування, актуальність якого обумовлена насамперед його раціональністю [2].

Держава потребує осмисленої та чіткої системи (а не просто масиву) нормативно-правових актів, що визначають державну політику та регламентують напрями діяльності органів державної влади. Така системність обумовлюється не лише очевидними причинами необхідності стандартизації та систематизації нормативно-правового поля, але й ієрархічною моделлю законодавства, що закріплена Конституцією України [3, с. 61], необхідністю забезпеченням практичної реалізації тріади «національні цінності – національні інтереси – національні цілі» [4, с. 233].

Наразі ієрархія керівних документів державної політики на законодавчому рівні не закріплена [5]. Немає єдності щодо цього питання й серед науковців. Так, окремі дослідники пропонують ієрархічний ланцюг «Доктрина – Концепція – Стратегія – Програма – План» [6]. Інші автори, зокрема Г.П. Ситник, розглядають таку послідовність: «Концепція – Доктрина – Стратегія – Програма» [7]. А.В. Кузьменко виходить із того, що ієрархія стратегічно-програмних документів побудована таким чином: «Стратегія – Концепція – Доктрина – Програма» [8]. О.Г. Братель розглядає стратегії та концепції як керівні правові акти, а плани та програми як підпорядковані [9, с. 36–41]. Треба відмітити, що розуміння сутності категорій «доктрина», «стратегія», «концепція» в різних країнах не є однозначним. Як відомо, нині в США діє не воєнна доктрина, а «Національна воєнна стратегія США», а в НАТО – «Стратегічна концепція Альянсу».

І якщо на саму послідовність (ієрархію) документів існують різні погляди, то щодо її обов'язковості думка є більш-менш одностайною. Оскільки загально визнаного підпорядкування керівних документів державної політики немає, необхідним є нормативно-правове врегулювання цього питання, що належить сфері законодавства, яке визначає систему стратегічного планування [5]. Адже, як відзначає В.А. Ліпкан, чітко та ефективно функціонування системи нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері національної безпеки, є можливим тоді, коли прозора й очевидно можна побачити ті норми, які є головними саме для безпеки. У такому разі право існує для безпеки, а не навпаки, оскільки саме право допомагає врегулювати ті суспільні відносини, що виникають у сфері національної безпеки. Отже, норми права мають похідний характер, вони створюються задля того, щоб регулювати суспільні відносини, саме тому ієрархія таких актів є наслідком структурованості цілей безпеки, необхідності забезпечення життєво важливих, важливих та інших національних інтересів саме в ієрархічній послідовності зі збереженням принципу адекватності [10, с. 346–348].

На сьогодні в Україні існує низка відповідних нормативно-правових актів, присвячених окремим аспектам державного стратегічного планування, але в жодному з яких не розглядаються доктрини та концепції. Не було прийнято Закон України «Про державне стратегічне планування», на необхідність розробки та прийняття якого ми також звертали увагу наукової громадськості ще під час написання кандидатської дисертації в 2004 році [11]. При цьому проект цього закону був розроблений ще в 2011 році та пройшов перше читання у Верховній Раді України. Саме в законі «Про державне стратегічне планування» повинна бути визначена та обґрунтована ієрархія керівних документів державної політики (доктрин, концепцій, стратегій, програм, національних проектів та планів), а щодо кожного виду документа передбачена його форма, структура та механізм набуття чинності, зміни та припинення дії. На нашу думку, ці документи повинні бути розміщені в такій ієрархічній послідовності:

1 рівень – доктрини, які визначають основні положення та принципи, відповідно до яких вирішуватися найважливіші питання існування й розвитку держави.

2 рівень – концепції. Концепція повинна містити сукупність правових норм, які утворюють основу, що визначає стратегію тієї чи іншої діяльності. Метою концепції є встановлення цілей, опис принципів, які повинні застосовуватися, контекст та мета реформи (наприклад, у сфері ПТБ), терміни проведення реформи.

3 рівень – стратегії. Стратегія повинна охоплювати сукупність правових норм, що визначають систему офіційних поглядів на місце та роль держави в сучасному світі, її життєво важливі національні цінності, сили, засоби й методи протидії загрозам. Мета стратегії полягає в створенні методології реформи, визначенні сфери, необхідних засобів, оцінки ризиків. Зазначені питання не повинні визначатися концепцією, оскільки засоби й методи будуть розвиватися або змінюватися відповідно до завдань, з якими доведеться зіштовхнутися (наприклад, зміна безпекової ситуації, розширення ресурсних можливостей держави тощо), або нових елементів.

4 рівень – програми. Програма повинна містити сукупність правових норм, що безпосередньо регулюють діяльність суб'єктів забезпечення національної безпеки з реалізації передбачених заходів.

5 рівень – плани. План має деталізувати напрями діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки в конкретній обстановці [5].

Відповідно, важливим науковим завданням є визначення правової форми стратегічного планового документу, у якому мають бути окреслені пріоритетні напрями розвитку системи забезпечення ПТБ та реалізації функції цивільного захисту, протидії техногенному тероризму в сучасних умовах. Із цього приводу слушною є теза О.Г. Брателя про те, що формування методології побудови ієрархічної системи нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері безпеки та формування правничого алгоритму написання тих чи інших керівних документів, має відбуватися в рамках права національної безпеки та інших галузей права [9, с. 36–41].

Проблеми у сфері правового регулювання стратегічного планування у сфері національної безпеки в цілому та ПТБ зокрема ускладнюються тим, що питання функціонування як самої системи національної безпеки, так і окремих її суб'єктів знаходить своє правове закріплення насамперед у законах та положеннях, що встановлюють правовий статус суб'єктів сил забезпечення національної безпеки.

На думку одного з провідних учених-адміністративістів та засновника наукової школи права національної безпеки В.А. Ліпкана, реалізація правової політики у сфері національної безпеки щодо впровадження системного підходу до формування базису нормативно-правового забезпечення національної безпеки є неможливою та неефективною без належним чином прийнятої Стратегії (Кон-

цепції) національної безпеки України. Прийняття та функціонування одночасно Закону України «Про основи національної безпеки України» і Стратегії національної безпеки України в сучасній редакції (2008 рік) утворюють підстави для законодавчої дестабілізації системи національної безпеки. Адже відповідно до Конституції України всі питання стосовно основ національної безпеки приймаються виключно законами. Таким чином, Стратегія національної безпеки України не відповідає за формою свого затвердження Конституції України, а отже, не може фактично підлягати виконанню. В іншому разі збереження одночасно таких документів у цих редакціях є також нонсенсом, адже за структурою вони майже повністю дублюють один одного, за виключенням лише тієї обставини, що в Стратегії національної безпеки України було враховано напрацювання чималі кількості дослідників та вчених України, які працювали над проектом цього документа [10, с. 346–349]. Визнаючи в цілому обґрунтованість таких зауважень, маємо при цьому сформулювати власну наукову позицію щодо можливості врегулювання окремих відносин у сфері національної безпеки та ПТБ.

Так, відповідно до ст. 92 Конституції України виключно законами України визначаються, зокрема, основи національної безпеки (курсив наш – Д. П.), організації Збройних Сил України та забезпечення громадського порядку, правовий режим воєнного та надзвичайного стану, зон надзвичайної екологічної ситуації. Відповідно, для правильного розуміння відповідності правової форми стратегічних планових документів у сфері національної безпеки (стратегій, концепцій, доктрин, програм) вимогам Конституції України варто детальніше зупинитися на аналізі їх змісту.

Важливим кроком на шляху оптимізації законодавчого забезпечення відносин у сфері національної безпеки стало набуття в травні 2015 року чинності новою редакцією Стратегії національної безпеки України (далі – Стратегія), яка є визначено основним документом оборонного планування та планування діяльності органів державної влади у сфері національної безпеки. З огляду на положення Стратегії розробляються доктринальні документи з питань воєнної безпеки, зокрема воєнна доктрина, основні напрями зовнішньої політики, стратегії інформаційної безпеки, кібербезпеки, реформування сектору безпеки й оборони, інших нагальних питань національної безпеки, а також державних програм за окремими напрямами державної політики національної безпеки. Органи державної влади керуються Стратегією під час розроблення та реалізації законодавчих актів, концепцій, доктрин, стратегій, програм, планів та окремих заходів, укладенні міжнародних договорів й угод, інших міжнародно-правових документів, звітують про стан виконання Стратегії [12].

Стратегією закріплено положення про те, що ключовим пріоритетом політики національної безпеки є забезпечення готовності держави, її економіки та суспільства до оборони та відбиття зовнішньої агресії в будь-яких формах і проявах, підвищення рівня оборо-

ноздатності держави, нарощування оборонних і безпекових спроможностей України, зміцнення її здатності до самозахисту. Крім того, передбачається створення нової системи забезпечення національної безпеки й оборони, формування високоефективного сектора безпеки й оборони, спроможного діяти як цілісне функціональне об'єднання під єдиним керівництвом. Вирішення цього завдання слід забезпечити шляхом впровадження сучасних технологій і процедур аналізу ситуації та прийняття ефективних і результативних державних рішень. Платформою для цього має стати створювана система ситуаційних центрів усіх складових сектора безпеки й оборони України [12].

На думку В.А. Ліпкана, стратегія національної безпеки – це наука, мистецтво й досвід здійснення перетворень, реформ та інших дій у сфері безпеки, покликаних якісно змінити сучасний стан у сфері безпеки, співвідношення сил у геополітичному просторі. Таким чином, головним у стратегії національної безпеки є спрямованість на нову якість відносин у сфері безпеки, новий рівень безпекових відносин і нову якість безпеки взагалі. Аналізуючи попередню редакцію Стратегії національної безпеки України, цей дослідник абсолютно правильно констатував її змістовну невідповідність назві [10, с. 346–349]. Проте нова редакція Стратегії національної безпеки України позбавлена багатьох недоліків попередньої та цілком обґрунтовано може розглядатися як дієвий та ефективний нормативно-правовий інструмент забезпечення національної безпеки. Більше того, відповідно до Закону України «Про організацію оборонного планування» Стратегія національної безпеки України визначається як узгоджена за метою, завданнями, умовами й засобами довгострокова комплексна програма практичних дій щодо забезпечення захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. Стратегія національної безпеки України є основою для комплексного планування діяльності органів державної влади у сфері оборони і національної безпеки [13]. Отже, ми можемо стверджувати, що Стратегія національної безпеки в сучасних умовах є документом, який за формою та змістом відповідає вимогам законодавства та передусім конституції, оскільки він не визначає основи національної безпеки, а містить конкретні напрями реалізації державної політики в цій сфері.

Висновки. Враховуючи викладене, документом, форма та зміст якого найбільш повно відповідає завданню окреслення напрямів реформування системи забезпечення ПТБ в сучасних умовах, виступає Концепція забезпечення природно-техногенної безпеки та протидії техногенному тероризму.

На нашу думку, саме концепція дозволяє закріпити не лише сукупність ідей та уявлень про механізм забезпечення природно-техногенної безпеки, але й дозволяє визначити науково обґрунтовані цілі, завдання, принципи, методи, форми, структура й елементи забезпечення ПТБ.

Розроблений нами проект Концепції забезпечення ПТБ та протидії техногенному тероризму складається з преамбули, розділу, присвяченого обґрунтуванню необхідності прийняття концепції, меті та завданням концепції (метою розроблення концепції є сприяння створенню законодавчих та організаційних умов для підвищення ефективності та системного вдосконалення механізму забезпечення природно-техногенної безпеки, зменшення кількості та мінімізація негативних наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру в Україні), основним принципом реалізації концепції (визнання людського життя пріоритетом у сфері безпеки, принцип достатності та своєчасності, принцип адекватності, принцип демократичного цивільного контролю за діяльністю суб'єктів забезпечення природно-техногенної безпеки, принцип відповідності можливостей, рівня готовності, підготовки та всебічного забезпечення сил цивільного захисту та цивільної оборони, принцип взаємодії суб'єктів забезпечення природно-техногенної безпеки та чіткого розмежування їх повноважень, оцінки ризиків та управління ризиками, безумовної переваги раціональній та превентивній безпеці, принцип прийнятності ризику, принцип мінімізації ризиків та втрат, принцип об'єктивної оцінки безпекового середовища). У наступних розділах концепції визначено механізм забезпечення природно-техногенної безпеки та протидії техногенному тероризму та напрями його оптимізації, питання забезпечення інформаційної безпеки під час надзвичайних ситуацій природно-техногенного характеру та у сфері протидії техногенному тероризму, засади організації міжнародного співробітництва у сфері ПТБ та основні напрями державної політики у сфері забезпечення природно-техногенної безпеки та протидії техногенному тероризму, а також очікувані результати реалізації цієї концепції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Левик Б.С. Розвиток концепції національної безпеки і оборони України в програмних документах українських політичних партій в період 1992–2009 рр. (воєнно-історичний аспект) : автореф. дис. ... канд. істор. наук : спец. 20.02.22 «Військова історія» / Б.С. Левик ; Національний університет «Львівська політехніка». – Львів, 2010. – 20 с.
2. Стратегічне планування : [навч. посіб.] / О.В. Бердано-ва, В.М. Вакулєнко, В.В. Тертичка. – Л. : ЗУКЦ, 2008. – 138 с.
3. Мельник В.М. Конституція України в ієрархічній структурі законодавства: науково-теоретичний аспект / В.М. Мельник // Право України. – 2009. – № 5. – С. 61–66.
4. Ситник Г.П. Державне управління національною безпекою України : [монографія] / Г.П. Ситник. – К. : Вид-во НАДУ, 2004. – 408 с.
5. Структура керівних документів державної політики в інформаційній сфері: нагальні проблеми та шляхи впорядкування : [аналітична записка] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/articles/572/#_ftnref5.
6. Коментар до проекту Доктрини інформаційної безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rainbow.gov.ua/news/942.html>.
7. Ситник Г.П. Державне управління у сфері забезпечення національної безпеки України: теорія і практика : автореф. дис. ... докт. наук з держ. управління : спец. 25.00.01 / Г.П. Ситник ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2004. – 36 с.

8. Кузьменко А.В. Проблеми відповідності стратегії та системи забезпечення безпеки України національним потребам / А.В. Кузьменко // Юридичний Журнал. – 2006. – № 10. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2432>.

9. Братель О.Г. Поняття та зміст доктрини інформаційної безпеки / О.Г. Братель // Право України. – 2006. – № 5. – С. 36–41.

10. Ліпкан В.А. Адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки України : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В.А. Ліпкан ; Київський національний університет внутрішніх справ. – К., 2008. – 400 с.

11. Павлов Д.М. Організаційно-правові засади забезпечення ефективності функціонування системи органів виконавчої влади (державного управління) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Д.М. Павлов ; Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2004. – 195 с.

12. Стратегія національної безпеки України (прес-реліз). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mediarbo.org/2015/04/10/strategiya-natsionalnoyi-bezpeki-ukrayini-pres-reliz>.

13. Про організацію оборонного планування : Закон України від 18 листопада 2004 року № 2198-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 4. – Ст. 97.

УДК 347.21

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ОБ'ЄКТА ТА ПРЕДМЕТА УХИЛЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ, НЕ ПОВ'ЯЗАНОГО З ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ (СТ. 389 КК УКРАЇНИ)

Савченко В.О., ад'юнкт
кафедри кримінального права
Національна академія внутрішніх справ

У статті розглядається питання визначення безпосереднього об'єкта та предмета ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі. Охарактеризовано структурні елементи суспільних відносин, які складають об'єкт злочину, склад якого передбачений ст. 389 КК України, на основі чого представлено власне його розуміння. Автор пропонує при вчиненні ухилення від сплати штрафу та відбування виправних робіт визначати предмет злочину – грошові кошти, які повинен сплатити засуджений за вироком суду.

Ключові слова: ухилення, предмет злочину, об'єкт злочину, покарання, склад злочину, суспільні відносини.

В статье рассматриваются вопросы обозначения непосредственного объекта и предмета уклонения от наказания, не связанного с лишением свободы. Охарактеризованы структурные элементы общественных отношений, из которых состоит объект преступления, предусмотренный ст. 389 УК Украины, на основании чего представлено его собственное видение. Автор предлагает при уклонении от оплаты штрафа и отбывания исправительных работ обозначить предметом преступления – денежные средства, которые должен оплатить осужденный по постановлению суда.

Ключевые слова: уклонение, субъект преступления, объект преступления, наказание, общественные отношения.

Savchenko V.A. THE QUESTION TO DETERMINE DIRECT OBJECT AND SUBJECT WAIVED PUNISHMENTS OTHER THAN IMPRISONMENT (ART. 389 OF THE CRIMINAL CODE UKRAINE.)

The article deals with designation of direct object, and object of evasion of punishment not related to imprisonment. Structural elements of which object of crime consist, characterized according to article 389 of Criminal Code of Ukraine. Object of crime represented by its own vision. The author proposes in avoiding payment of fine and serving correctional works, indicate subject of crime – money, which convict person, must pay by court order.

Key words: evasion, subject of crime, object of crime, punishment, social relations.

Постановка проблеми. Дослідити будь-яке злочинне діяння з позиції правового явища неможливо без встановлення того, яким саме суспільним відносинам заподіюється шкода. Тобто, що є об'єктом його посягання. Визначення об'єкта злочину має велике теоретичне та практичне значення. Правильне встановлення безпосереднього об'єкта злочину дозволяє дати юридичну оцінку конкретного складу. Властивості об'єкта посягання допомагають усвідомити зміст інших елементів та ознак складу злочину (спосіб вчинення злочину, спрямованість умислу особи тощо) [1, с. 7]. З'ясування сутності безпосереднього об'єкта злочинного посягання має значен-

ня для відмежування суміжних злочинів та їх правильної кваліфікації. Все це зумовлює необхідність кримінально-правових досліджень об'єктів конкретних злочинних посягань, що дозволяють не тільки усвідомити зміст норми, а й розробити пропозиції щодо подальшого вдосконалення Особливої частини КК України [2, с. 94].

Ступінь розробленості проблеми. У теорії кримінального права комплексне дослідження об'єкта злочину, склад якого передбачений ст. 389 КК України, не здійснювалося, тим більше, самостійно не досліджувалося питання про безпосередній об'єкт та предмет цього діяння. Вчені, які висвітлювали це